

## معرفی های گزارشی

### ◀ ادبیات

◊ نظم و نثر عربی در ایران پس از سقوط بغداد

علیرضا حاجیان نژاد؛ چاپ اول، تهران: سخن، ۲۶۸ ص.

کتاب حاضر دربرگیرنده سیر تطور ادبیات عرب در نثر و نظم و ویژگی های آن در ایران است که با توجه به اوضاع سیاسی و اجتماعی ایران به نگارش درآمده است. کتاب از آغاز ورود ادبیات عرب به ایران و آثار نویسندگان و شاعران ایرانی، سقوط پادشاهی ساسانی و معرفی دولت ها و حکومت های واپسین و وضعیت فرهنگی و سیاسی ایران در آن دوران شروع شده و با ارائه نمونه و گزیده ای از آثار شعرا و نویسندگان ایرانی برحسب دوره تاریخی و شرح کوتاهی از زندگی آنها ادامه یافته و با اشاره به نویسندگان و شاعران معاصر ایران از جمله ادیب الممالک فراهانی و ادیب نیشابوری و ادیب پیشاورری به پایان رسیده است. از جمله شعرا و نویسندگان بررسی شده در کتاب می توان به نصیرالدین طوسی؛ مولوی؛ شمس الدین جوینی؛ سعدی و وصاف اشاره کرد.

◊ پیمانه های بی پایان: قصه های کوتاه ادبیات عرفانی: متون منشور فارسی

مهدی محبتی؛ چاپ اول، تهران: هرمس، ۳۳۶ ص.

در قصه «مرد باش، امانه با لباس!»، می خوانیم: مردی نزد شیخ ابوالحسن آمد و گفت: می خواهم لباس زاهدان و صوفیان

را بپوشم. شیخ در جواب گفت: آیا اگر مردی چادر بر سر کند، زن می شود؟ مرد گفت: نه، دوباره پرسید: اگر زنی لباس مردانه بپوشد، مرد می شود؟ مرد باز هم گفت: نه. شیخ هم گفت: تو نیز اگر مردانه مردنشوی، با پوشیدن این لباس ها نیز نمی توانی مرد شوی. کتاب حاضر جلد دوم از مجموعه قصه های کوتاه ادبیات عرفانی است که قصه های آن از متون منشور فارسی مانند تذکرة الاولیا گرفته شده اند، که به یک مورد از آنها اشاره شد. عنوان برخی قصه های دیگر این مجموعه عبارتند از: خودفروشی، جادوی صدا، مالک دینارها، شهامت، مرغ سپید و رع، دیدار قیامت و عشق عجیب بلبل.

### ◀ اخلاق و تربیت

◊ سلوک فیض: ترجمه کامل رساله الحقائق علامه فیض کاشانی

ملا محسن فیض کاشانی؛ چاپ اول، تهران: لاهوت، ۵۳۰ ص.

به نظر می رسد کتاب الحقائق که کتاب حاضر ترجمه آن به حساب می آید، آخرین تألیف مرحوم فیض کاشانی باشد و به همین دلیل می توان آن را نسخه ای در شکل وصیت و توصیه های آن بزرگوار در قالب مطالب اخلاقی دانست. وی که در تألیف کتاب از قرآن، سنت رسول خدا و احادیث معصومین (ع) بهره گرفته است، آنچه را که از کتب علمای دین، درخور و شایسته یافته، به آن اضافه نموده است. مترجم کتاب سعی نموده است

در اصل کتاب هیچ گونه دخل و تصرفی نکند و در عین حال مفهوم ترین کلمات انتخاب شده است تا همگان از آن بهره مند شوند. وی نخست شرح حال کوتاهی از مصنف کتاب مطرح نموده و سپس به ذکر متن اصلی پرداخته است. کتاب دارای شش مقاله و هر مقاله مشتمل بر چندین فصل و باب است که عنوان های اصلی مقاله ها بدین شرح است: مقاله اول: در بیان اصول سلوک و اخلاق؛ مقاله دوم: در اخلاق رذیله و تهذیب آن؛ مقاله سوم: در نکوهش دنیا و دلمشغولی به آن؛ مقاله چهارم: در مکارم اخلاق و راه کسب آن؛ مقاله پنجم: در عبادات و اسرار آن و مقاله ششم: در دیگر اعمال شایسته.

## ◁ تاریخ و شرح حال

◊ شکوی الغریب همراه رساله حقیقت مذهب

عین القضاة همدانی؛ چاپ اول، تهران: اساطیر، ۲۰۲ ص.

کتاب حاضر، ترجمه ای از رساله «شکوی الغریب عن الاوطان الی علما البلدان» اثر «عین القضاة همدانی»، به فارسی است. عین القضاة، این رساله را به صورت یک نامه بلند سرگشاده به زبان عربی، هنگامی که در زندان بغداد محبوس بوده به علمای همدان نوشته است. ایشان از رنج هایی که برایش پیش آمده و از اینکه او را به اتهام بی دینی از همدان دور کرده اند و در بغداد به زندان افکنده اند شکایت می کند و به دفاع از خود می پردازد. همراه این کتاب، رساله حقیقت مذهب از نویسنده است که در آن سه مبحث: ایمان به خدا و نبوت و آخرت بررسی شده است.

◊ ورثة الانبیاء به همراه بخشی از تذکرة العلماء المحققین فی آثار الفقهاء

والمحدثین سیدمهدی بن نجف علی حسینی رضوی عظیم آبادی

احمدبن ابراهیم علامه هندی؛ چاپ اول، قم: موسسه کتاب شناسی شیعه، ۵۴۴ ص.

کتاب حاضر از سری مجموعه تصحیح آثار تراجم و کتاب شناسی هندوستان است که به تصحیح و ترجمه دو کتاب مذکور در عنوان اثر حاضر، پرداخته است. بخش اول، کتابی است در سرگذشت مروج مذهب تشیع در هند، علامه سیددلدار علی نقوی نصیرآبادی لکهنوی معروف به «غفران مآب» (۱۲۲۵ م) و پنج تن از فرزندان عالم وی. بخش دوم نیز قسمتی از کتاب مذکور است

که تاکنون چاپ نشده است. این بخش مشتمل بر سرگذشت غفران مآب و چهار نفر از فرزندان و دوتن از نوادگان او یعنی ممتاز العلماء و عمدة العلماء، و نیز سرگذشت مفتی محمد عباس شوشری و سیداحمدعلی محمدآبادی است که هر چهار نفر از عالمان بنام هند و از معاصران مؤلف تذکرة العلماء هستند.

## ◁ فلسفه و کلام

◊ تاریخ فلسفه اسلامی

زیرنظر سیدحسین نصر، الیور لیمن؛ چاپ اول، تهران: حکمت، ۳۶۸ ص.

در حالی که دیگر بخش های عمده فلسفه مانند منطق، طبیعیات و اخلاق در ارتباط با موضوع یا حوزه مطالعاتی کاملاً مشخصی تعریف می شوند، مابعدالطبیعه عنوان خود را مرهون یک کتاب، یعنی مابعدالطبیعه ارسطوست. عنوان مابعدالطبیعه اشاره به رسانه هایی دارد که در مجموعه آثار او پس از طبیعیات قرار گرفته اند. علاوه بر این، موضوع واقعی این کتاب عمدتاً مسئله برانگیز است. برای مثال برخلاف طبیعیات که عالم مادی کون و فساد را بررسی می کند، بخش عمده مابعدالطبیعه به یافتن موضوع و تلاش در راستای تعریف آن امر اختصاص می یابد. پیامد اصلی این مسئله آن است که برای مدتی مدید نوشته های مابعدالطبیعی عمدتاً به شکل مشروحی بر متن اصلی ارسطو پدید می آمدند. جلد چهارم از مجموعه تاریخ فلسفه اسلامی از فصل چهل و هفتم تا پنجاه و چهارم را شامل می شود و به ترجمه مقالاتی از نگارندگان مختلف با این عناوین اختصاص یافته است. مابعدالطبیعه، چارلز جنکواند؛ منطق، شمس اناتی؛ معرفت شناسی، ساری نسبه؛ فلسفه سیاسی، هانس وایبر؛ ادبیات، شمس اناتی و اسید عمران؛ زبان، شکری ب. عابد؛ علم، عثمان بکار و عرفان، محمد ارول کیلیج.

◊ تاریخ فلسفه اسلامی

زیرنظر: سیدحسین نصر، الیور لیمن؛ چاپ اول، تهران: حکمت، ۳۰۸ ص.

جلد پنجم از مجموعه تاریخ فلسفه اسلامی حاصل تلاش گروهی از نویسندگان است. در این کتاب علاوه بر بحث از

تک تک فیلسوفان برجسته اسلامی، از مفاهیم و اصطلاحات کلیدی فلسفه و نیز از زمینه‌های تاریخی، فرهنگی و مذهبی آن سخن رفته است. مجلد که آخرین بخش مجموعه تاریخ فلسفه اسلامی است به سه موضوع عمده پرداخته است: تأثیرات فلسفه اسلامی بر فلسفه غرب در روند تاریخی آن؛ شأن و وضعیت فلسفه اسلامی در کشورهای مختلف اسلامی نظیر ایران، مصر، هند، پاکستان، جهان عرب و آسیای جنوب شرقی و تفاسیر و تحقیقات جدید غربی در باب فلسفه اسلامی.

◇ منهج جدید لدراسته الفقه المقارن (توثیق فقه الامامیه من الصحاح والسنن العامیه)

سیدعلی شهرستانی؛ چاپ اول، قم: دلیل ما، ۸۴ ص.

در این نوشتار که مناظره‌ای بین نویسنده با یکی از علمای اهل سنت است، روش جدید برای توثیق «فقه امامیه» با استفاده از «صحاح سته» (ششگانه) و سنن روایی اهل سنت ارائه شده است. نویسنده بر این باور است که در بسیاری از روایت‌های نقل شده در منابع روایی معتبر اهل سنت، توثیقاتی در مورد فقه شیعه امامیه وجود دارد که علمای اهل سنت هم به همان ادله فقهی استناد می‌نمودند. وی معتقد است برخی از صحابه پیامبر نیز از فقه ائمه اطهار استفاده کرده و برخی از ائمه مذاهب اربعه اهل سنت نیز موافق فقه‌های امامیه سخن گفتند و از سخنان ائمه شیعه و دیدگاه‌ها و سخنان آنان استفاده زیادی کرده‌اند.

◇ کلام (۱)

محمدسعیدی مهر؛ چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۳۸۰ ص.

مباحث کلامی با اعتقادات دینی پیوندی نزدیک و عمیق دارد و از این رو اندیشمندان مسلمان، هیچ‌گاه به کلام فقه به مثابه یک رشته علمی محض نگاه نکرده‌اند. اهمیت علمی و دینی کلام از یک سو و لزوم پاسداری از میراث ارزشمند کلامی و پویایی مستمر آن در برخورد با اندیشه‌های نوین از سوی دیگر، سبب شده است که امروزه درس کلام یکی از درس‌های مهم حوزه و دانشگاه باشد. پیش‌تر، کتابی با عنوان آموزش کلام اسلامی در دو جلد به عنوان متن درسی برخی مراکز حوزوی و دانشگاهی انتخاب شده بود که کتاب حاضر شامل متن بازنگری شده این

کتاب است و مشتمل بر بیست و چهار فصل است. خدایابی و خداشناسی؛ استدلال عقلی بر وجود خداوند؛ راه تجربه؛ راه فطرت؛ توحید؛ توحید ذاتی؛ توحید صفاتی؛ توحید افعالی؛ توحید عبادی؛ شاخه‌های توحید عملی؛ مبانی توحید در قرآن و سنت؛ صفات خداوند؛ علم الهی؛ قدرت الهی؛ اراده الهی؛ کلام الهی؛ صفات سلبی؛ و عدل الهی عنوان برخی از مطالب کتاب است.

◇ سیری در آیات ولایت و امامت: حضرت آیت‌الله آقای حاج میرسیدمحمد یثربی

محمدجواد خلیلی؛ چاپ اول، قم: علامه بهبهانی، ۳۷۲ ص.

این نوشتار، در موضوع کلامی و اعتقادی امامت از دیدگاه آیات و روایات، پژوهش کرده است. نگارنده اهمیت و جایگاه امامت را در اندیشه شیعی بسیار مهم ارزیابی کرده و معتقد است مقام امامت منصبی الهی است و باید امام از سوی خداوند تعیین شود. وی از صبر و خویشتن‌داری از امیال و خواهش‌های نفسانی، غلبه بر زبان و پرهیز از معاصی با عنوان ریشه‌های امامت یاد کرده است. تفاوت امامت مطلقه و مطلق امامت، ائمه در بالاترین مرتبه یقین و تشریح مسأله هدایت و جایگاه هدایت‌کننده یا امام، برخی عناوین دیگر مرتبط با موضوع امامت و ولایت از دیگر مباحثی است که از نگاه خوانندگان می‌گذرد. وی در ادامه، راجع به ویژگی‌های بی‌مانند امیرالمؤمنین (ع) به طور خاص و امام و امامت به طور عام بحث کرده است. توسل و شفاعت از منظر قرآن و روایات، جایگاه ائمه در نظام آفرینش، پاسخگویی به شبهات فرقه وهابیت و سایر موضوعات و مسایل کلامی و اعتقادی که با مباحث امامت ارتباط ذاتی و ماهوی دارند، بقیه مندرجات کتاب را تشکیل داده‌اند.

◇ درآمدی بر ارزشیابی علم در فرهنگ اسلام

علیرضا میرزااحمد؛ چاپ اول، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۹۸ ص.

اهمیت علم در حوزه فرهنگ و تمدن اسلامی بر هیچ اهل فضل‌ی پوشیده نیست؛ هرچند که تأثیر استعماری فرهنگ غرب بر جامعه مسلمان موجب شده تا بدین امر با دیده تعجب و انکار نگریسته شود. اما حقیقت آن است که بزرگ‌ترین فیلسوف

جهان فارابی ریاضی دان ابوکامل و ابراهیم بن سفان و طبری مورخ، همگی مسلمان بوده اند. این حقیقت گویای آن است که اسلام به مسئله علم، فرهنگ، نشر و ترویج آن، عنایتی خاص داشته و مروج روح آزادی و انسانیت در حوزه وسیع تعلیم و تربیت بوده است. نگارنده در کتاب حاضر، با تکیه بر مبانی ارزشمند دینی به ارزیابی مبانی و منابع و معیارهای علم در فرهنگ اسلام پرداخته است. در این ارزشیابی موضوعاتی چون: تعقل و تفکر؛ اجتهاد و تحقیق؛ علم در ادبیات؛ علم در شعر پارسی و همگانی بودن دانش پژوهی مورد بحث قرار گرفته است.

#### ◊ اهداف آفرینش انسان: از دیدگاه قرآن و حدیث

علی اصغر فیضی پور؛ چاپ اول، قم: انتشارات دانشکده اصول الدین، ۲۳۶ ص.

بررسی و تحقیق در باب آفرینش انسان از دیدگاه آیات و روایات و اهدافی که خداوند از خلقت انسان در نظر داشته موضوع پژوهش این نوشتار است. نگارنده در آغاز مطالبی راجع به هدف دار بودن جهان هستی و انسان بیان می کند. سپس دیدگاه‌هایی را که در باب اهداف آفرینش انسان در مکاتب مختلف طرح شده ذیل عناوین نظرگاه دنیاگرایان و عوامل دنیاگرایی، دیدگاه پوچ گرایان و نظریات آخرت گرایان دسته بندی می نماید. مؤلف این دیدگاه‌ها را با یکدیگر مقایسه کرده و به مخاطبان یادآوری می کند که اسلام ضمن توجه به برخورداری از مواهب طبیعی و دنیایی یک دیدگاه کاملاً معناگرا است. نویسنده در ادامه درباره مراحل و مراتب تکامل معنوی و عرفانی انسان، راه‌های کمال جویی، قرب الهی، درجات این قرب و رسیدن به مقام خلیفه اللهی با استناد به آیات متنوعی از قرآن و روایاتی که در این زمینه آمده بحث می کند.

#### ◊ قرآن و حدیث

◊ پژوهشی نو در باب اسباب نزول قرآن

بسام جمل؛ چاپ اول، تهران: سخن، ۴۴۸ ص.

نویسنده در این کتاب با رویکردی تاریخی - انتقادی به پیدایش و جایگاه دانش اسباب نزول و سیر تاریخی آن از آغاز تا دوران

جدید می پردازد. وی سپس به ساختار روایات و بررسی توصیفی و آماری متون این روایات و اخبار، اشاره می کند. تأثیر اخبار اسباب نزول بر علوم قرآنی، از مباحث مهم کتاب است. نگارنده همچنین به تأثیر اسباب نزول بر وحی، قرائت‌ها، نسخه‌ها و تفسیر می پردازد و در هریک از این حوزه‌ها به نقد روایات وارد می شود و در آن حوزه به جرح و تعدیل روایات و چگونگی شکل گیری این روایات در قوه خیال قصه پردازان می پردازد. کتاب مشتمل بر چهار فصل با عنوان‌های «دانش اسباب نزول، جایگاه، پیدایش و تدوین»؛ «تحلیل ساختار اسباب نزول»؛ «تأثیر اسباب نزول بر علوم قرآنی» و «جنبه تحلیلی و تاریخی در اخبار اسباب نزول» است.

#### ◊ منزل مقصود (تفسیر سوره هود)

سید مرتضی حسینی نجومی؛ چاپ اول، قم: بوستان کتاب، ۳۷۲ ص. تفسیر سوره هود و بیان معارف مختلف این سوره است. در این نوشتار به شرح و تفسیر سوره هود پرداخته شده و پیام‌ها و نکات مهم فقهی، اخلاقی، اجتماعی و اعتقادی آیات این سوره مورد بحث و بررسی قرار می گیرد. نگارنده در ابتدای هر آیه پس از بیان متن قرآن و ترجمه آن، توضیحی اجمالی راجع به پیام‌ها و شأن نزول‌های آیه مورد نظر می دهد و نکات ویژه و قابل تأمل در آیات را برجسته می نماید. نویسنده در خلال شرح معنای آیات به تناسب آیه مورد نظر برخی از مباحث و آموزه‌های مهم فقهی، کلامی و تفسیری را نیز بیان می کند.

#### ◊ شناخت قرآن: پژوهشی در پرتو مکتب عرفانی

جوادی علی کسار؛ چاپ اول، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی (ره)، ۷۰۰ ص.

در جلد نخست، از مجموعه «امام خمینی، انقلاب و روش» ترجمه‌ای از کتاب «فهم القرآن، دراسته علی ضوء المدرسه السکولیه»، اثر امام خمینی (ره) ارائه شده است. در این مجلد، اندیشه‌های امام خمینی (ره)، برای درک قرآن تبیین می شود. علوم قرآن و اصول تفسیر از نخستین مباحثی است که در کتاب به آن پرداخته شده است. پس از آن، طرح امام خمینی (ره)، برای ایجاد سازگاری میان عارفان، فیلسوفان و فقیهان بیان شده است. در ادامه، نقل قول‌ها و نمونه‌های تفسیری که در آن

پاره‌ای از گفتارهای امام در ارتباط با مباحث اعتقادی، تربیتی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی بیان شده، آورده شده است و در پایان، خاطراتی از زندگی ایشان و پیوندشان با کتاب خدا، عرضه شده است.

#### ◇ درسنامه فهم حدیث

عبدالمهدی مسعودی؛ چاپ اول، تهران: زائر، ۲۳۲ ص.

درسنامه فهم حدیث و استخراج قوانین مربوط به آن از دل متون، شروع و حواشی و تشریح سیر تاریخی فهم حدیث، موضوع این اثر می‌باشد. از آن جایی که نویسنده معتقد است فراگرفتن قاعده و قوانین فهم حدیث هرگز انسیان را از خواندن همواره حدیث بی‌نیاز نمی‌کند و جایگزین تلاش ذهنی پژوهشگران در تعامل با متن نمی‌باشد، لذا کتاب حاضر را به صورت درسنامه تدوین نموده و علاوه بر ارائه چکیده‌ای از محتوا در انتهای هر بحث، پژوهش‌ها و تمرین‌هایی را در این راستا پیشنهاد کرده، و توصیه به آموختن روش و تطبیق همزمان آن بر متون روایی نموده است. فقه الحدیث ترکیبی از معنای لغوی فقه و معنای اصطلاحی حدیثی است؛ یعنی فهم عمیق گفتار و رفتار معصوم.

#### ◁ کلیات

#### ◇ رساله سیاسی میرزا علی ثقه الاسلام تبریزی

به اهتمام علی اصغر حقدار؛ چاپ اول، تهران: چشمه، ۲۲۰ ص.

ثقه الاسلام تبریزی از مشایخ فرقه شیخیه بود و در زمان مشروطیت، رهبری آنان را در تبریز و توابع آن بر عهده داشت. او از نظر سیاسی مدافع مشروطیت با درون مایه‌های ملی‌گرایانه بود و رسائل و نامه‌های باقی مانده از وی حکایت از روشن بینی او در برابر زیاده روی برخی از مشروطه خواهان و دقت در بنیادهای اجتماعی-سیاسی نظام مشروطیت دارد. کتاب حاضر مجموعه متون سیاسی متعلق به اوست که برای شناخت اندیشه‌ها و افکار او در مسئله مشروطیت و استبداد و تبیین جایگاه وی در سیر تاریخی اندیشه‌های سیاسی دوران مشروطیت از اهمیت خاصی برخوردار است تا بر مبنای آنها به ارزیابی اندیشه و کنش ثقه الاسلام تبریزی پرداخته شود. برخی از عنوان‌های مطالب کتاب بدین قرار است: اسلام و سیاست و

اقتصاد و اخلاق آن؛ از رسالات ثقه الاسلام شهید در سال ۱۳۲۶؛ مقاله‌ای در باب انتخابات؛ درباره گزینش نمایندگان مجلس؛ مجمل حوادث یومیه مشروطیه؛ سواران دولت و نیروی استبداد غیر از غارت و آتش زدن چیزی بلد نبودند.

#### ◇ سواد و بیاض: مجموعه مقالات

ایرج افشار؛ چاپ اول، تهران: اساطیر، ۴۷۲ ص.

کتاب حاضر مجموعه‌ای است از نوشته‌های مقاله مانند، که مولف در مجله‌های متعدد چاپ کرده است. مقالات کتاب دو نوع است؛ نخست قسمتی است در شرح احوال چند تن از ادبا و نویسندگان قرن سیزدهم و نیز یادداشت‌هایی که مولف در مرگ عده‌ای از مولفان در مجلات ادبی و فرهنگی چاپ کرده است. قسمت دیگر یادداشت‌هایی است که نویسنده در بعضی از سفرها نوشته و بیشتر در مباحث مربوط به کتاب و کتابخانه و ایران‌شناسی است. این یادداشت‌ها از ترتیب خاصی پیروی نمی‌کند و به صورت پراکنده به چاپ رسیده است.

#### ◇ مطبوعات در جهان اسلام (۱): ایران، افغانستان

پروین قدسی زاده، محمد فاروق انصاری، سجاد راعی گلوجه، اصغر صادقی یکتا، برنارد لوئیس، شارل پلا؛ چاپ اول، تهران: کتاب مرجع، ۲۵۰ ص.

خارجی‌ها در ظهور روزنامه‌نگاری و هدایت نشریات در کشورهای اسلامی سهم بسزایی داشتند، اما از حدود ۱۲۷۶ ق/ ۱۸۶۰ م دوره تازه‌ای در فعالیت‌های روزنامه‌نگاری کشورهای اسلامی آغاز شد، چنان‌که می‌توان تاریخ مطبوعات آنها را جداگانه و با توجه به زبان نشریه، گزارش کرد. در کتاب حاضر، نخست خلاصه‌ای از نخستین اقدامات برای تأسیس نشریه در جهان اسلام مطرح شده است. در بخش دوم، تاریخ روزنامه‌نگاری در ایران بررسی شده که از آغاز تا انقلاب اسلامی را دربر می‌گیرد و شامل دوره‌های آغاز تا مشروطه، مشروطه تا کودتای اسفند ۱۳۹۹، از کودتای ۱۳۹۹ تا پایان حکومت پهلوی اول و دوره پهلوی دوم است. بررسی جراید محلی به ترتیب سابقه نشر جراید در هر منطقه و نیز اطلاعات جراید محلی پس از انقلاب اسلامی از دیگر مباحث مطرح شده در این

بخش است. بخش آخر کتاب نیز به مطبوعات در افغانستان اختصاص دارد.

◇ **مطبوعات در جهان اسلام (۲): ترک (قلمرو عثمانی، ترکیه) قفقاز، آسیای مرکزی و مسلمانان روسیه و تاتارستان**  
رحیم رئیس نیا؛ چاپ اول، تهران: کتاب مرجع، ۱۹۰ ص.  
کتاب حاضر مشتمل است بر فهرست مطبوعات پنج قلمرو در جهان اسلام شامل عثمانی، ترکیه، آسیای مرکزی، قفقاز و مسلمانان روسیه و تاتارستان، به همراه معرفی آنها و شرح فعالیت های هر کدام. نویسنده در بخش نخست تاریخچه ای از مطبوعات عثمانی ارائه می دهد و آن را به سه دوره تاریخی تقسیم کرده و مطبوعات فارسی را نیز معرفی می نماید. در بخش دوم به مطبوعات ترکیه و طبقه بندی تاریخی آنها اشاره می کند که از جمهوریت تا ۱۹۸۰ میلادی را دربر می گیرد. در بخش سوم مطبوعات فارسی تاجیکی، قزاقی و ترکمنی بررسی شده است و بخش چهارم و پنجم نیز به مطبوعات قفقاز و مطبوعات مسلمانان روسیه و تاتارستان اختصاص دارد. همچنین شکل دایرةالمعارفی کتاب حاضر در دانشنامه جهان اسلام به چاپ رسیده است.

◇ **فهرست نسخه های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی: نسخه های**

۱۱۶۰۱ تا ۱۲۰۰۰

محسن صادقی؛ چاپ اول، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۲۰۴ ص.  
آنچه اکنون در کتابخانه مجلس شورای اسلامی جمع آوری شده، از هر حیث زبده و کم مانند بوده است و کتابخانه مجلس را در کنار چند کتابخانه مهم کشور مانند آستان قدس رضوی، مرعشی، ملی، ملک و دانشگاه تهران جزء بهترین ها قرار داده است. مسئولان کتابخانه از همان آغاز آگاه بودند که باید فهرست آثار موجود خود را منتشر کنند تا پژوهشگران بتوانند آسان تر به این کتاب ها دسترسی یابند. تلاش های کتابخانه مجلس در این زمینه سبب شده است که در حال حاضر نزدیک به چهل مجلد از این فهرست ها انتشار یابد. کتاب حاضر جلد سی و چهارم از این مجموعه است که نسخه های شماره ۱۱۶۰۱-۱۲۰۰۰ را دربر می گیرد.

◇ **فهرست نسخه های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی: نسخه های**

۴۰۱ تا ۵۱۰

حسین متقی؛ چاپ اول، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۵۱۲ ص.  
بخشی از میراث خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، نسخ هدایی چهره های برجسته فرهنگی و سیاسی کشور است؛ کسانی که به عشق کتاب، سال های متمادی را صرف گردآوری نسخ خطی کرده و در واپسین روزهای زندگی با همه عشقی که به این آثار داشته و ارزش مالی آنها را نیز می شناخته اند، آثار ذکر شده را به کتابخانه مجلس اهدا کرده اند. در حال حاضر، مجموعه های قابل توجهی از نسخ خطی موجود در کتابخانه مجلس، به نام مرحوم سید محمدصادق طباطبایی، خاندان معزی و شماری دیگر از بزرگان ادب و فرهنگ در کشور است. در میان این مجموعه ها آثاری که به نام آقای کریم زاده در کتابخانه مجلس ثبت شده، مجموعه ای متفاوت و ارزشمند است. بیشتر از آن جهت که نسخه آن کتاب ها، متفاوت با آثار دیگری است که در این کتابخانه وجود دارد. فهرست موجود معرفی بخشی از این میراث است که ۷۰ جلد نسخه خطی- مشتمل بر ۳۲۲ عنوان- را دربر می گیرد.

◇ **فهرست نسخه های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی**

به اهتمام: سیدصادق حسینی اشکوری؛ چاپ اول، تهران: کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۳۶۰ ص.  
لذت بخش ترین لحظه برای کسانی که حرمتی برای میراث مکتوب قائلند، این است که چشمشان به جمال مجلد تازه ای از فهرست نسخه های خطی روشن شود. این جماعت، بدون فوت وقت شروع به مرور فهرست کرده و یک بار به سرعت و پس از آن به تأمل بیشتر در آن می نگرند. تقریباً هر نگاه، آنان را با آثار تازه ای در حوزه موردعلاقه آشنا می کند. مجلد حاضر فهرستی است از سفینه تبریز حاوی ۲۰۹ رساله و سند و نامه و یادداشت های پراکنده. در این مجلد ده ها نسخه ارزشمند ارائه می شود که قبلاً معرفی نشده اند. آثار ادبی، تاریخی، دینی و حدیثی؛ آثاری که هر کدام از یکی از کانون های تمدنی به خصوص کانون های ایران گردآمده است.

۱۰۰۰۰ تا ۹۶۰۱

ابوالفضل حافظیان بابلی؛ چاپ اول، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۲۳۲ ص.

در مجلد سی و یک از مجموعه فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، مجموعه اسماعیل امیرخیزی از رجال مشروطه معرفی می‌شود که یادداشت‌های تاریخی و ادبی مهمی در لابه لای آن وجود دارد. افزون بر مجموعه امیر خیزی، مجموعه‌ای از تقریرات فقهی و اصولی و منظومه‌های کردی، مجموعه‌ای در معما، سفرنامه‌ها، اسناد و نام‌های تاریخی و همچنین تعدادی نسخه هنری و تزئینی - به اصطلاح صندوقی - از نفایس معرفی شده در این مجلد است.

مقدمه: سید عبدالقادر هاشمی، چاپ اول، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۰۵۲ ص.

بعد از معرفی نسخ خطی نوبت به تصحیح متونی می‌رسد که به دانستن آنها نیاز مندیم؛ متونی که می‌تواند فکر و اندیشه نسل‌های پیشین را به ما بنمایاند و ما را به آن میراث متصل سازد. هر بار که مجموعه‌ای از این رسائل منتشر می‌شود، انسان احساس می‌کند گذشتگان او با چه افتخاری زیسته‌اند، چه اندیشه‌هایی داشته‌اند و افکار آنان پیش از آلوده شدن انسان جدید به افکار بیرونی تا چه اندازه اصالت داشته است. طبیعی است که معنای این کار، تعطیل کردن عقل و صرفاً تمسک به گذشته نیست، بلکه نگاه به گذشته مانند پله‌های نردبانی است که ما باز هم باید پله‌های بعدی را بپیماییم و در این راه از تجارب خوب ملل دیگر هم بهره ببریم. دومین دفتر از مجموعه میراث بهارستان شامل ۱۹ رساله در موضوعات مختلف مانند ادبیات فارسی، تاریخ، حکمت، علوم و فنون، و فقه و اصول است.

◇ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی: بخش اول

جواد بشری؛ چاپ اول، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۵۶۴ ص.

معرفی یک نسخه خطی اصول خاصی دارد و فهرست کردن آن همانند یک کتاب معمولی نیست. بیشتر به این دلیل که به طور معمول، اثری است ناشناخته یا کم‌شناخته. افزون بر آنکه اطلاعات روی هر نسخه، در بسیاری از موارد منحصر به همان نسخه است. باید ویژگی‌های خود نسخه از بابت کاغذ و خط و قطع و غیره را هم ضمیمه کرد. به هر حال این موارد لزوم دانشی به عنوان نسخه‌شناسی و فهرست‌نویسی را فراهم کرده و در طول بیش از ۱۵۰ سال، وقت شمار زیادی از دانش‌پژوهان این حوزه را به خود اختصاص داده است. کتاب حاضر شامل معرفی ۲۰۰ مجلد کتاب خطی از گنجینه کتابخانه مجلس شورای اسلامی است. به تصریح نگارنده، روش کار در فهرست کردن این مجموعه نفیس چنین بوده که ابتدا هر کتاب را بشناسم، موضوعش را بدانم، از نام و نشان و عصر حیات پدیدآورنده آگاه شوم، پس از ذکر آغاز و انجامش منابعی را که در بررسی خود به آنها رجوع کرده‌ام ذکر کنم و آن‌گاه به دقت ظاهر نسخه را وصف نمایم.